

A GLIMPSE INTO RABBI RAICHIK'S BOOK

A Practical Guide *For* *The Shabbos Kitchen*

Hilchos Borer • הלכות בורר

תדפיס לכבוד השלושים של אבינו הרב שמעון בן הרב
מנחם שמואל דוד הלוי הכ"מ
כ' טבת תשפ"ב

Credits

Reviewed by:

Dayan Levi Yitzchok Raskin

English editing by

Rabbi Binyamin Kaplan

Thank you

Rabbi Yaakov Gershon,
Rabbi Moshe Weiss and Rabbi Hershel Notik

BORER

INTRODUCTION

Borer, “selecting,” is one of the *av melachos* of *Shabbos*. It was an important process in the construction of the *Mishkan*: The ingredients used in the making of dyes for the screens, curtains and coverings were collected from nature and contained pebbles, stubble and dirt. This debris had to be removed before the dyes were boiled. The *melachah* of extracting undesirable material (*p’soles*, literally, “waste”) from something usable, valuable or edible (*ochel*, literally “food”) is called *borer*, and it is forbidden on *Shabbos*.

GENERAL BACKGROUND

1. Selection vs. Normal Eating

Borer--selecting--means to improve something by removing undesirable matter¹ or simply to separate two different types of items,² as we will explain. On one hand, this is obviously an issue on *Shabbos* because the

need constantly arises to remove unwanted material from food (such as bones from fish). On the other hand, it is clearly permitted to eat on *Shabbos*. (In fact, it is a *mitzvah*.)

Thus, the key distinction involves what is considered *derech achila*--the normal method of eating--and what is considered the prohibition of *borer*. Removing unwanted matter from food violates the prohibition of *borer*. The opposite process, removing what we want in order to eat immediately is not the selection process of the *Mishkan*, but rather a normal part of eating, since we can’t eat food with extraneous matter.³

2. Conditions of Borer

We are concerned with the prohibition of *borer* when the following conditions exist:

a. A mixture contains *p’soles* and *ochel*

A mixture, for purposes of *borer*, consists of two different types: one called “*p’soles*” and one called “*ochel*.” The term “*p’soles*” refers to items in a mixture that we

1. גמרא שם דף ע"ד ע"א. שו"ע סימן שי"ט סעיף ד'. אדה"ז שם סעיף א'.
 2. ט"ז שם סוף ס"ק יב'. אדה"ז שם סעיף ח'.

3. מג"א סימן ש"כ ס"ק ז'. אדה"ז שם סעיף א'.

do not want now or at all. “*Ochel*” refers to items that we do want now.⁴

b. The *p’soles* and *ochel* are mixed together

A bowl of nuts including a shell among the nuts would be an example of a mixture.⁵ Another example would be a fruit cocktail with one piece of fruit of a type the person dislikes.⁶ Two kinds of food side by side (not intermingled) would not be considered a mixture for *borer* purposes. For example, if there are two slices from different types of *kugel* on your plate, it is permitted to remove the unwanted slice of potato *kugel*. A big solid mixed in liquid (e.g., a *matzah* ball in soup) may also not be considered a mixture.⁷ However, it would be *borer* to remove a stray olive from a bowl of grapes.

3. Three Factors

We will see that some methods of separating on *Shabbos* are permitted, some constitute a violation of the Biblical prohibition, and some are forbidden by the Rabbis. Practically, three factors affect the laws of *borer*:

- What we select
- How we select
- When will we use what we select

We will now consider these factors at greater length:

a. What we select: It makes a difference whether we select unwanted matter from food or the food from the unwanted matter. One may only take the food from the unwanted matter. The halachic terms, as mentioned above, are “*p’soles*”—“waste” or unwanted matter—and “*ochel*”—“food” or things desired. We shall see later that *borer* applies to mixtures of non-food items as well, such as clothes, books, or cutlery.⁸

b. How we select:

a) with a sifter or sieve (which is a violation of Torah law); b) with a utensil not designed for selection; or c) by hand.

a) If one inadvertently selects with a sifter or sieve, he has committed a transgression for which a person was obligated to bring a *Korban Chatos* in the times of the *Beis Hamikdash*. One who means to engage in selection usually uses a special utensil made for this purpose, and therefore one who uses a sieve is violating the essential prohibition.

b) Using other types of utensils is prohibited by the Rabbis since the process is similar to using a sieve or sifter.

c) Removing *ochel* from *p’soles* for immediate use by hand is permitted.⁹

When taking salad or *cholent* out of a bowl, one cannot use a slotted spoon because this is using a vessel meant for separating a solid from a liquid. (If everything is dry, the type of spoon does not matter.)¹⁰

One also cannot slightly lift the cover of a pot and tilt the pot so that all the liquid will flow out since one is using a vessel.¹¹

A peeler falls into the category of a utensil designed for selection, as we will see later.¹²

Spoons and forks do not fall into this category because they are used for eating.¹³

c. When will we use what we select: later or right away? Separation of *ochel* from *p’soles*, even by hand, is permitted only for immediate use, as we will explain.¹⁴

Generally, this means that food separated from extraneous matter must be eaten

9. שו"ע שם סעיף א'. אדה"ז שם סעיף א'.

10. עיין שביטת השבת מלאכת מרקד אות יא, הובא בבדה"ש ח"ה סימן קכ"ה אות כ"ח.

11. אג"מ או"ח ח"ד סימן ע"ד דיני בורר אות א'.

12. קצות השולחן שם סעיף ט"ז. איל משולש פרק ז' אות י"ט.

13. משנ"ב ש"י"ט ס"ק ס"ו, משום דדרך אכילה הוא בכך. ועיין בבדה"ש שם ס"ק י"ד שכף אינו מיוחד לברירה כי אם לאכילה. ועיין מנח"א ח"א סימן ע"ו. אג"מ

או"ח ח"א סימן קכ"ד. ששכ"ה פרק ג' אות מ"ט. ועיין בשבת החלה פרק י"ב ביאורים אות י"ב.

14. שו"ע שם סעיף א', וברמ"א שם "שמסביב בה מיד". אדה"ז שם סעיף א'. וב"ע

סעיף ג' שם: "סמוך לעבודה ממש, אבל אם לא יאכל עד לאחר שעה אסור", ובסעיף ד' שם: "וצריך לזוהר שלא לברור עד לאחר יציאת הבינה"ס שיהא סמוך לעבודה ממש".

4. מג"א סימן ש"ט ס"ק ד'. אדה"ז שם סעיף ה'.

5. פסקי היסוד הלכתא ורתא לשבתא ד"ה טוב למנוע.

6. עיין רמ"א שם סעיף ג'. אדה"ז שם סעיף ו' לגבי שני מיני דגים.

7. ראה בדי השלחן סי' קכ"א אות יד; שבת החלה פ"ב ס"ט. See also

(below section D(1)(b).

8. ט"ז סימן ש"ט סוף ס"ק י"ב. אדה"ז שם סעיף ח'.

right away. However, when a person is preparing a meal, the concept of “right away” can be extended to include the amount of time needed to prepare the meal and complete preparations before the meal is to be served.¹⁵ This will be explained in Section 5e.

The difference between *derech achila* and *borer* involves the above three factors. To summarize:

- What one is taking: taking *p'soles* from *ochel* is *borer*; taking *ochel* from *p'soles* is *derech achila*.¹⁶
- How one is taking it: Using a hand or a fork or a spoon is *derech achila*; taking something with liquid with a slotted spoon is *borer*.¹⁷
- When one is going to use the item: using it right away is *derech achila*, separating it to store for later is *borer* (even if you took *ochel* from *p'soles* by hand).

4. Definition of Ochel and P'soles

P'soles does not only mean something to be thrown away, but even if one has two types of food mixed together and one wants one now and one for a later meal, what one doesn't want now is considered *p'soles*.¹⁸ “Different types” does not just mean two different types of food, such as potatoes and beans in a *cholent* or tomatoes or cucumbers in a salad. It could be two types of fish or two types of meat. The difference can also be defined by factors such as usage, taste, or color, as we shall examine in more detail.¹⁹

a. Usage

Matzah pieces mixed with *matzah* meal would present issues of *borer* since *matzah*

meal is used for a different purpose. (*Matzah* meal is considered to be a type of flour.) There would also be issues of *borer* in the case of teaspoons mixed with baby spoons or a mixture of granulated sugar packets and powdered sugar packets for similar reasons. Different toys are considered to have different usages.²⁰

b. Taste

Fish in tomato sauce and fish in sweet and sour sauce are considered different types because the taste is different. Boiled meat and roasted meat are also considered to be different types.²¹

So are different types of cakes or a sweet apple and a sour apple.²²

c. Color and Appearance

Color and appearance: red socks and blue socks are considered different types. Different colored napkins are another example, as are different patterns of silverware.²³

d. Difference in size is not difference in type

In the case of items of the same type, the difference in sizes is not significant. Thus, if mixed almonds, whole and sliced, are available and one wishes to serve only the whole or only the sliced, one may remove the type which is not wanted. Even if one takes out the unwanted pieces and throws them away, they are not *p'soles* because they are merely smaller pieces of the same thing.²⁴ Again, this is all provided that we are not dealing with things used for distinctly different purposes, such as almonds and ground almonds.²⁵ (Regular almonds are for eating while ground almonds are used for baking.)

One looking for whole *matzos* for *lechem*

20. מג"א הל' יו"ט סימן תק"ד ס"ק ט'. אדה"ז שם סעיף ו'. בפרמ"ג סימן ש"ט במשב"ז ס"ק ב' מבאר דעת המג"א מכיון שא"ל לעשות עיגולים כשיש חתיכות מצה מסות אלא ממצה הנטחנת כקמה, וכ"כ האג"י טל מלאכת בורר ס"ק י"ז. ועיין בשבת כהלכה פרק י"ב סעיף ע"ג ובהערות שם אות קמ"ח ובביאורים שם אות י"ט. או"כ בכלים ג"כ, אם תשמישם הוא אחר, כמו כף גדול וכף לנתוק, הם שני כלים. ועיין ששכ"ה פ"ג (דיני בורר בשבת) בורר אות כ"ח.
 21. משל"ב שם ס"ק ט"ו: בשר צלי ומבושל מקרי ב' מינים לענין זה.
 22. פרמ"ג שם בא"ח ס"ק ה'. משב"ז שם ס"ק ב'.
 23. אג"מ א"ח ח"ד סימן ע"ד דיני בורר אות י'.
 24. אדה"ז שם סעיף ד' וסעיף ו'. וראה שבת כהלכה פ"ב סעיף ס"ו ביאורים אות ח".
 25. עיין לעיל הערה 20 ע"ד מצה עם מצה מעלה.

15. אג"מ א"ח ח"ד סימן ע"ד דיני בורר אות י"ג. ועיין באיל משולש פרק ה' אות ו' אדה"ז ובהערות שם אות כ"ב.
 16. ש"ע שם סעיפים א'-ב'.
 17. ראה לעיל הערה 10 והערה 13.
 18. תוס' שם דף ע"ד ע"א ד"ה היו לפניו שני מיני אוכלין. רמ"א שם סעיף ג'. מג"א שם ס"ק ד'. אדה"ז שם סעיף ה'.
 19. עיין פרמ"ג סימן ש"ט בא"ח ס"ק ה' דשני מינים הוא אפשר כמו לגבי ברכת שהחיינו אם הם חלוקים במראם, בטעמם או בשמם, כמ"ש המג"א בא"ח הל' ברכות סימן רכ"ח ס"ק י' [מובא בלוח ברכת הנהנין פרק י"א הלכה ד' ובסדר בהר"ב פרק י"א הלכה ד'].
 20. עיין לעיל הערה 20 ע"ד מצה עם מצה מעלה.

mishneh in a mixture of whole and broken ones does not have to worry about *borer* because the broken ones are the same type. If dairy forks are mixed up with meat forks and one is only removing one type because of *kashrus*, one can remove either type. Really these things are of the same type, and the difference is only because of a *mitzvah* not because of my personal preference.²⁶

5. Mixtures to Which the Prohibition Applies

a. Examples of Different Types

Since, as stated above, a mixture is only subject to the laws of *borer* when it consists of items of “different types,” it would be helpful to consider the following examples:

- Apples and oranges
- Two types of fish
- Marble cake and honey cake
- Roast chicken and boiled chicken
- Boiled carp and baked carp
- Blue socks and red socks
- Chocolate covered peanuts and chocolate covered raisins
- Size two and size four diapers
- Sweet apples and sour apples
- Grapes and raisins
- Raw almonds and roasted almonds

b. Examples of Commonly Occurring Mixtures:

Based on the above, the following would be common examples of mixtures of different items:

- Mixed nuts

26. עיין מג"א הל' יו"ט סימן תק"ס"ק"ב. אדה"ז שם סעיף ח"י לגבי דין ניקור חלב בהמה ביו"ט, דאעפ"י שהוא בורר ומפריד אוכל מאוכל אין בכל כולם כיון שהכל מין אחד הוא. וכן הוא בנוגע ל"לחם משנה" דאין בזה דין בורה, וכן יהי' הדין אם נתערבו כלים בשריים עם כלים חלביים והוא רוצה להפרידן משום כש"רות ולא משום שהם לא זהים בהצבע, ואע"פ שלמעשה הם אכן לא זהים בצב"עם אלא שזוהי אינה כוונתו, מותר להוציא את הכלי שאינו רוצה עכשיו. וכ"כ בשבת כהלכה סעיף קה. אמנם בשכ"ח פרק ג' סעיף ל' שדן לגבי מצות שבורות מעורבות עם מצות שלימות, שצריך ליקח דווקא השלימות דאל"כ הוי בורר, דלא כהמ"א ואדה"ז.

- A salad of mixed vegetables
- A fruit cocktail
- A serving tray of mixed cakes
- Clothes mixed together in the laundry basket.
- Different toys mixed in one box.

c. Further Clarification

Even a single unwanted item needing removal can be subject to the law of *borer*. (Thus, if a bowl of grapes contains one spoiled grape, or if a bowl of nuts contains one shell or one raisin, one cannot remove the unwanted item, but rather one must take what is wanted.)²⁷

Again, all this applies when there is a mixture. So a platter, for instance, containing two different foods, one beside the other, does not present any issues of *borer*.²⁸

Therefore, if a person has two different types of fish or *kugel* on his plate, he can take what he doesn't want and put it on the side. Similarly, if one has a piece of carrot on a piece of Gefilte fish, one is allowed to remove the carrot since this is not a mixture. One may also remove lettuce from underneath a piece of fish for the same reason.²⁹

Similarly, if one sets a table and notices that there are two different patterns of silverware, one can remove the unwanted items and put them away.³⁰

d. Now or Later?

The laws of *borer* only apply if one wants to use one item now and use the other one later on *Shabbos* or not at all. For example, one has a platter of cold cuts mixed together and wants to separate the ones needed for *Shabbos* day and others for *Shalosh Se'udos*. One can only take the ones wanted

27. רמ"א סימן שי"ט סעיף ד': ואפילו האוכל מרובה ויש יותר טורח בברייתא האוכל, אפילו הכי לא יברר הפסולת. אדה"ז שם סעיף א'. ועיין בפסקי הסיידור הלקחא רבתא לשבתא ד"ה טוב למנוע דאם מנוחת איזה חתיכת קליפה בין חתיכות פרי או בין שלמים, אם מסירה משם חייב חטאת, עי"ש. ועיין בשו"ע סימן תק"י (הלכות יו"ט) בדיני בורר החילוקים בין שבת ליו"ט.

28. לשון השו"ע שם סעיף ג' הוא "שני מיני אוכלים מעורבים". אדה"ז שם סעיף ה'. ובמשנ"ב שם ס"ק י"ד שברירה שייך כשאין מסודרות כל מין בפני עצמו אלא מעורבין ביחד.

29. איל משולש (הל' בורה) פרק ו' אות ט"ו ובהערת שם רל"א*. שבת כהלכה פרק י"ב סעיף י"ז.

30. כיון שאין כאן שום עירוב של שני מינים והם מנוחים אצל זה על זה.

for now. But if one is going to use both of them during the meal, one can take them in any order, even to use one now and the other later during the meal—even if the meal is going to last for a few hours.³¹

Therefore, if a refrigerator drawer contains a mixture of fruits and vegetables, one can take them out in any order if they are all going to be used at the same meal.

Similarly, on Friday night one can take out the vegetables from soup in order to serve the soup and then the vegetables at the same meal. One cannot strain the soup, however, because that is using a vessel.³² One can also remove meat and *kishke* from *cholent* to serve them and the *cholent* at different times during the same meal.³³

If one does not want part of the mixture, but someone else sitting at the table likes it, one is allowed to take it out and give it to the other person since one is allowed to select for anyone at the meal. For instance, if one doesn't like the pickles in one's salad, but a child would like them, one may take them out and give them to the child.³⁴

The time consideration also applies to preparing clothes to wear from a basket. This can only be done before one gets dressed.³⁵ If clothes are in a drawer, and are already

separated, one can do it the night before.³⁶

If one has a basket of mixed clothes and one child wants to wear red socks and one wants to wear blue socks, separating them is permitted because both are being used.³⁷ This can only be done in the morning when the children are getting dressed, not the night before.

Items intended for use at the same meal can include items that will be put out in order to have a full serving bowl and there is no concern that something will be left over.³⁸ Also, something put out earlier, for instance something that needs to thaw, is still considered part of preparation for “immediate use.”³⁹ One should not, however, plan to put out the food for the meal and then do some other activity such as taking a nap. The preparations then would not qualify under the “immediate use” rule.⁴⁰

SPECIFIC CASES

a. Edible parts of food

As mentioned before, items of the same type are not subject to the prohibition of *borer*. An example would be a mixture of fish pieces of the same type, some large and some small. If a person just wants to serve the bigger pieces for *Shabbos* day and to save the smaller ones for *Shalosh Seudos* or to not serve them at all, he can take out the small pieces.⁴¹ The same thing would apply to white

31. לדלוצר אותה סעודה יכול לברור כלמה שהוא צריך — רמ"א סימן ש"ט סעיף א'. ואדה"ז שם סעיף ג' מוסיף "אף על פי שתימשך איזה זמן". ובמשנ"ב שם ס"ק ד' דאף אם יארץ זמן הסעודה כמה שעות ג"כ מקרי לאלתר, כיון שהברייה היא סמוך לסעודה הזאת, וכ"כ בכ"ב החיים שם אות א' בשם הבן איש חי. ראה בשבת כהלכה פ"ב סעיף פ"א שמארץ בזה.

32. הפרמ"ג במשב"ז שם ס"ק ב' (ד"ה גם) מסתפק בב' מיני אוכלין ורוצה לאכול שתיין באותה סעודה, [אם בורר] בנפה מהו אם הוא חייב, ואפשר בנפה וכברה חייב דוקא באוכל מתוך פסולת אפילו לאלתר, אבל לא ב' מיני אוכלין [שהוא רוצה שניהם]. אבל עיין בתה"ד"ל כאן אות א' א' דסובר דב' מיני אוכלין בנפה חייב אפילו ורצה שניהם לאלתר.

33. בשולחן שלמה סימן ש"ט סעיף א' אות ד' ס"ק ג' מסתפק אם באותה סעודה ומקפיד דווקא לאכול מין אחד תחילה שיך ברייה, וצריך לברור מה שרוצה לא' כול תחילה ולא להיפך, ונשאר בצ"ע. אבל מלשון הרמ"א ואדה"ז שכל שהוא לצורך אותה סעודה מותר לברור, וכן בב' מינים אם צריך לשניהם מותר לברור הגדולות מתוך הקטנות [כמו במין אחד], ובמין אחד כותב אדה"ז שאפילו זורקו אינו נקרא פסולת בשביל כך הואיל והוא ראוי לאכילה, עיי"ש, א"כ בשני מינים באותה סעודה למה יהי' מה שהוא רוצה לאכול בסוף אותה הסעודה פסולת?!

34. בפרמ"ג סימן ש"ט משב"ז ס"ק ב' כתב, שאם אחד שונא [תפוחים] חמור צי"ם, זה פסולת מקרי לגבי דידה, אבל אם אחרים מסובים והם אוהבים חמוצים, י"ל דשרי לברור [ענבים] חמוצים ממתוקים. וכן כתב בראש יוסף לשבת ע"ד ע"ד ע"א. ובשולחן שלמה סימן ש"ט סעיף ה' אות ט"ו כותב שאחד שאינו אוהב הברצל מעורב עם האמאלי יכול לברור את הברצל על מנת ליתן לאחר לאכול. ועיין בגמ' שם סעיף א'. ובאדה"ז שם סעיף ג': "ואפילו אחרים מסובין עמו מותר לברור לצורך כולם".

35. דיש ברייה בכלים — ט"ז שם סוף ס"ק י"ב. אדה"ז שם סעיף ה'. 36. דהתכיית דג אין

36. דלא הוא מעורבים. ועיין לעיל הערה 28.

37. ועיין ראש יוסף לשבת דף ע"ד ע"א שמתור לברור שני מינים אם צריך לש' ניהם [כל מין] עבור איש אחר.

38. דמילוי הקערה בשביל כבוד האורחין היו צורך הסעודה, ומותר — כ"כ הבן איש חי, הובא בכ"ב החיים סימן ש"ט סוף ס"ק ל"ו, ובבדי השולחן ח"ה סימן קכ"ה אות מ'.

39. שולחן שלמה סימן ש"ט סעיף א' אות ד' ס"ק ה'.

40. דאינו סמוך לסעודה, ואסור. וכן כשהאשה הולכת לביה"כ' אינה רשאית להכין מקודם דברים שיש בהם משום בורר. במדרכי (הובא בבית יוסף סימן ש"ט ד"ה 'המרדכי') כתב שבורר לאכול לאחר שעה נעשה כבורר לאוצר. ובכ"ב החיים שם אות י"א בשם הבן איש חי, דזה שבורר לסעודה מותר הוא בפחות משעה, ובאגלי טל מלאכת בורר ס"ק ט' חוקק אם בעיני דוקא סמוך לסעודה, ואז אם יש הפסק מעט אז אפי' בפחות משעה אסור, או נאמר שהזמן של שעה הוא דוקא ומותר אפי' אם יש הפסק. באדה"ז שם סוף סעיף ד' מביא דעת המג"א סימן ש"ט א' ס"ק ט' ו"ו שצריך להזיזר שלא לברור עד לאחר ציאת בית הכנסת שיהא סמוך לסעודה ממש. וראה באג' מ"א חלק ד' סימן ע"ד דיני בורר אות י"ג דשעה זו הוא "הזמן שהנדרך לאשה זו שמסדרת האוכלין לסעודה", וקודם לה אפילו שעה קטנה אסור. ועיין בשולחן שבת סימן ש"ט סעיף א' אות ד' ס"ק ב' וס"ק ה'.

41. אדה"ז שם סעיף ו'. ועיין שלחן שלמה שם אות ל' ס"ק ב'. דהתכיית דג אין חילוק בין התיכה לחתיכה, ואפילו אם אחת יש בה יותר עצמות הכל מין אחד.

meat and dark meat chicken pieces since it is the same food and it was cooked in the same way.⁴³ Some say that since there is a different taste to the white and the dark meat, it should be considered as two types. Roasted chicken and roasted chicken liver are two types.⁴³

b. Fish Bones and Pits

Usually, *p'soles* is something in a mixture. Therefore, a fish with small bones is not considered to contain *p'soles* since we are not dealing with a mixture but rather part of the thing itself. The fish bones are only rendered *p'soles* by our act of removing them. Therefore, we may remove fish bones as we eat. This is considered *derech achilah*—the normal method of eating.⁴⁴

It is interesting to note that one of the traditional foods served at the *Shabbos* meal may reflect the *halachos* of *borer*.⁴⁵ There is much discussion among halachic authorities of the problems involved in eating fish with bones. Many say that one may remove small bones as one eats and certainly one may do this beforehand for a child, but it is questionable whether one can remove large bones. In this case, one should remove pieces of fish from the bones.⁴⁶ In this light, it is significant that gefilte fish is prepared with all the bones removed before *Shabbos*, thus avoiding the whole issue.

When eating fruits with pits, one is allowed to remove the pit while eating. As above, this

is considered *derech achila*.⁴⁷

When eating melon, one can shake the cut melon to cause the seeds to fall off and the other seeds can be removed by hand⁴⁸ while one is eating, not before the meal.⁴⁹ According to the stricter opinion, a person eating watermelon should spit out the rest of the seeds as he eats. If this is too difficult or if one is feeding a young child, one can use the first method.⁵⁰ In the case of cantaloupe and honeydew, etc., one may scoop out the seeds since this is similar to peeling a fruit. This must be done right before eating or at least right before the meal.⁵¹

c. Peeling

Peeling must be approached carefully because it can violate either the prohibition of *borer* or *dosh*. In the case of fruit with an inedible peel or an egg, we can only remove the peel or shell by hand right before the meal. Since you cannot eat the egg without peeling it, this is considered the normal way of eating.⁵² If the outer leaves of a lettuce head are so wilted or spoiled that the person finds

47. עיין פרמ"ג סימן שכ"א בא"א ס"ק ל' דאם פותח פלומין וזרק הגרעינים הקשים שבהם [לאכלם] לאחר תוך הוה בורר, אבל מיד מותר, דכיון דאי אפשר בענין אחר לא הוה פסולת מאוכל. ועיין בהרה"ז סימן ש"ח סעיף ס"ו: "כל הקלי" פין והגרעינין כו' וזרקן בלשונן". ובהרה"ש שם סימן קכ"ה אות מ"ג מביא שאה"ז מדבר לגבי מוקצה ולא לגבי בורר אלא נותן את הפרי בפיו אצ"ר ל"ו רוק הגרעין בלשונן, עיי"ש.

48. כף החיים סימן ש"ט אות מ"ד בשם בן איש חי, דאין מחייבין אותו לתת החתיכה בפיו ולהוציא הגרעינים מפיו, דאין זו דרך אכילה. ולפי הצ"ח הג"ל לגבי עצמות קטנות בדינים מותר ל"כ האכ.

49. עיין בהרה"ז הג"ל סימן קכ"ה אות מ"ד שמותר דווקא לפני האכילה ולא לפני הסעודה. ועיין בשבת כהלכה פרק י"ב סעיף קכ"ה הערה ר"ה שמאריך בזה ומתיר דווקא ממש לפני האכילה. ועיין ששכ"ה שם פרק ג' סעיף י"ב.

50. אג"מ א"ח ח"ד סימן ע"ד דיני בורר לתב"ז. וששכ"ה פ"ג אות ט"ו מביא שני אופנים בזה. ועיין בההרה"ש שם אות ל"ב.

51. ששכ"ה פרק ג' אות ל"ג הערה צ"ד.

52. הרמ"א בסימן שכ"א סעיף י"ט תובת: אסור לקלוף שומים ובצלם כשקולף להניח, אבל לאכול לאלתר שרי. השאלה היא, למה קולף מותר, הרי זה בורר פסולת מאוכל. הג"ז בפסקי דינים הג"ל סימן ש"ט אות ד' ואות ה' וכן בהאם קולף הוא ממצלמת בורר או ממלאכת דש, ובמאי את הדין ש"פ כ"ב ב"ב, מובא בט"ז הל' י"ט סימן תקי"ט ס"ק ג' ובמג"א שם ס"ד ק', שמסביר דקולף הוא תיקון מאכל, שבעצם אין כאן ב' מינים אוכל ופסולת אלא הכל מין אחד הוא ואין שם פסולת עמי, אלא הוא מתקן [מוציא] את הפרי מן הקליפה ואינה מלאכה. אך הט"ז והמג"א חולקים על הי"ש שמוכיחים מהירושלמי שקולף שומים ובצלם חייב משום בורר, עיי"ש.

ובמש"ב סימן ש"ט סעיף ד' בב"ה ל"ד ד"ה מתוך אוכל, כתב שאפשר דהכוונה של הי"ש הוא דהוי דרך אכילה, ואם הוא קולף לאכול לאלתר מותר. ועיין בהרה"ש סוף חלק ה' (עמוד ס"ו) בהערות לבה"ז סימן קכ"ה סעיף מ', שמאריך בזה, ובמג"א ל"כ שזה דרך אכילה וא"א בענין אחר [כמש' הפרמ"ג שם לגבי פותח פלומין]. ודווקא סבור לסעודה מותר. ועיין בשולחן שלמה סימן שכ"א אות ט"ז וכתב כהלכה פרק י"ג סעיף ב' ואילך ובבא"ה סימן ש"א אות א'.

לקלוף בציצים אינו מותר אלא כדי לאכול לאלתר, אבל כדי לאכול לאחר זמן אסור – בה"ש סימן קכ"ה אות מ'. אג"מ א"ח ח"ד סימן ע"ד אות ח'.

42. ועיין באיל משולש פרק ג' אות ז' שכתב שבעוף אין חילוק בין זהו ושוק והכל מין אחד.

43. שבת כהלכה פרק י"ב סעיף ע"ד אות ז' ובהערות שם אות קנ"ו שיש סוברים שחלקי העוף הרושים בטעמם הם שני מינים. אבל בשך שורף עם הקורקבן או הכבד שלו בוודאי דינם כשני מינים – ששכ"ה פ"ג הערה ס"ב.

44. עיין בפסקי דינים להצ"צ א"ח סימן ש"ט אות ד' [דף י"ד ע"א ריש טור ב'] לענין האוכל דגים מלוחים בשבת הנק' העריג, שמאריך בזה שכל מין שהעצמות מתות מתחיים בתוך הגד לא הוי פסולת, ועכשיו א"ח ח"ד סימן ע"ד דיני אות האוכל, ואין זו מלאכת בורר, והו"ל כחולל תמרים וזרק את הגרעינים מתוכן עיי"ש. ועיין בקצות השולחן שם סימן קכ"ה סעיף ט"ז בהרה"ז שם אות מ"ד, שמא"ר כן שם בזה.

45. עיין ששכ"ה פרק ג' (דיני בורר בשבת) אות ט"ו.

46. עיין בב"ה ל' לסימן ש"ט סעיף ד' ד"ה מתוך אוכל וכו' שמאריך בזה מוציא לימוד זכות לאלה שמוציאין את העצמות מן הבשר בעת האכילה או לפני האכ"ל. ועיין בקצות השולחן סי' קכ"ה סעיף ט"ו, שההיתר הוא דווקא בעצמות דקים. ועיין בשבת כהלכה פרק י"ב סעיף קכ"ה ובהערות ר"ד ואילך שמאריך בזה. ועיין בהרה"ז שם אות מ"ד שכותב דהצ"צ לא התיר אלא בעצמות הדקים ולא סיי בלאו הכי, ולא בכל העצמות. ועיין באג"מ א"ח ח"ד סימן ע"ד דיני בורר אות ז' שמותר דווקא להסיר את העצמות לקטן, וכן בששכ"ה פרק ג' סעי' י"ב ו"א מביא ב' דיעות. ולפי דעת הצ"ח מותר אפילו לגרודם אם הם עצמות דקים. ומסופר על הגור"ד (ר"י וועלוועלע) במריסק שהי' אוכל גם העצמות, מובא בששכ"ה שם הערה י"ט.

them disgusting, then they are also considered *p'soles* and are treated in the same way as inedible peels.⁵³ Even if they are technically edible, such that one could eat them in extreme circumstances, then they are considered *p'soles* and the same rules apply: they can only be removed right before the meal.⁵⁴ After the egg is peeled, the shell is *muktzeh* and cannot be moved. An egg can be shelled into a garbage can.⁵⁵ Garlic and onions and fruits with inedible peels can be peeled, similarly, right before the meal only.⁵⁶ (If the outer leaves of lettuce could be eaten, except that one does not want them, they can be removed earlier.⁵⁷) Similarly, in the case of an item baked in a paper cup, such as a muffin, one may remove the paper immediately before eating. The same is true with a candy wrapper.⁵⁸

In the case of peeling an apple, which has an edible peel, opinions differ. Some are lenient and regard this as a case of separating food from food and therefore the peeling can be done earlier than right before the meal. The same would apply to removing skin from chicken.⁵⁹ Other opinions are stricter since removal renders the part removed to be *p'soles* and these opinions require removal right before the meal. According to this, a peeler cannot be used.⁶⁰ If one dislikes the peel or the skin of a chicken, even if it is edible, one can only remove it before eating.⁶¹ Since today people don't want to eat peels

53. עיין פרמ"ג סימן ש"ט במשב"ז ס"ק ג': הא להסיר עליו המעופשין מירק בסכין זהו לאו דרך ברירה, רק לתקן המאכל [שמות]. ועיין ביה"ל שם ד"ה מן העלין המעופשין, וכמוכן שזהו דווקא סמוך לסעודה.

54. דהוי פסולת מדרבנן – אדה"ו שם סעיף ד'.

55. כיון שהקליפות אינן דארויות לבהמה – שו"ע סימן ש"ט סעיף כ"ז, אדה"ו שם סעיף ס'.

56. רמ"א סימן ש"א סעיף י"ט.

57. דהוי פסולת אוכל מאוכל שמוט.

58. ש"כ"ה פרק ג' אות מ"ג. שולחן שלמה סימן ש"ט אות ח' סק"ד. ועיין באר"ם שם דיני בורר אות ח' שכתב דבייר העטיפה שע"ג נקניק מותר להסיר רק ע"מ לאכול לאלתר.

59. הגמ"א סימן ש"א ס"ק ל' כותב: א"כ אף תפוחים אסור לקלוף להניח. הפרמ"ג שם בא"א ס"ק ל' מתיר לקלוף מכיון שרוב העולם אוכלין אותו בכל האדק, ואפילו להניח י"ל דשרי. האגלי טל במלאכת בורר סעיף ו' (ואות י"ב שם) כותב שפירות שרוב העולם אוכלין אותן עם קליפתן מותר לקלוף אפי' בכלי המיוחד לקלוף, ואפילו לאכול לאחר זמן, עיי"ש. ועיין בקצות השולחן שם סימן קכ"ה סעיף ט"ז ובבד"ש שם אות מ"ב שמתיר מטעם הנ"ל.

60. ועיין בש"כ"ה ס"ב סעיף פ"ג סעיף ל"ד שגמבי"א ב' הדיעות. וראה שולחן שלמה ש"ט אות י"א ס"ק ב'.

61. דהוי כמו קליפת השום או הבעלים שמוטת לקלוף דוקא סמוך לסעודה ובס"ב כן דוקא ולא כלפי המיזח לכך (מקלף). עיין פרמ"ג סימן ש"ט במשב"ז ס"ק ב': כל ששונא [תפוחים] חמוצים פסולת מקרי לגבי דידי'.

because of insecticides and coatings, one should follow the stricter opinion and remove a peel only right before the meal and using a knife, not a peeler. If the fruit is very dirty, you may wash off the dirt right before the meal.⁶²

Note: One may crack nuts on *Shabbos* and strictly speaking it is not forbidden as *borer* or *mefareik*, since the nut in the shell is like an item stored in a box. However, the Alter Rebbe says in the *Siddur* that one should refrain from cracking nuts since it is very hard to avoid removing broken shells mixed in with the nuts, which would be *borer* by Torah law.⁶³

If a fly or another undesirable thing falls into soup, one must pour off some of the soup with the fly and not use a spoon at all. One may blow the fly to the edge of the bowl and then pour it off. Even though there are those who permit taking it out with a spoon with some soup so it should not be removal of *p'soles* from *ochel*, the Alter Rebbe in the *Siddur* rules that using a spoon is prohibited by Torah law and there is a question of a violation requiring a *korban chatas*. Thus, the only method is pouring from the vessel and one is allowed to blow the fly to the edge.⁶⁴

d. Sorting

Separating out mixed items for the sake of organizing them (as opposed to separating the wanted from the unwanted) is also part of the *halachos* of *borer*. Halachic authorities forbid sorting because it can involve *borer* in the sense of separating two types.⁶⁵ Thus,

62. ש"כ"ה פ"ג סעיף כ"ב. ועיין בבד"ש ח"ה סימן קמ"ו אות

נ' שהאריך שם מאוד בעשר סעיפים (ובנוגע לנד"ד שם סעיף ג' – ע"ק ה'), ומסיק שם בסעיף י' (ע"ק ט"ז) דלהדיח העפר מעל הפירות דמי לקלוף ומותר לסעודה. שולחן שלמה סימן ש"ט סעיף ח' אות י"ז ובהערות ל"ז, ל"ח, ל"ט. שבת כהלכה פרק י"ב סעיף ל"ו ובהערות וביאורים שם.

63. פסקי הסידור הלכתא רבנא לשבתא ד"ה טוב למנוע.

64. עיין פסקי הסידור שם ד"ה שלא לסמוך שאדה"ז מחמיר בזה, ודלא כמו שכתב בשו"ע סימן ש"ט סעיף כ"ד שיכול לקחת הזבוב בכף עם קצת רוטב, כפסק הט"ז שם סק"ג. וה"אמרי אמת" נתן עצה להניח הכף תחת הזבוב ואז למשוך הכוס מתחת להכף והכף נשארת במקומה עם הזבוב – מובא בשבת כהלכה פרק י"ב סעיף קמ"ד בביאורים אות כ"ח.

65. הפרמ"ג סימן ש"ט במשב"ז ס"ק ב' מצדד באם בורר מין אחד מחביוני אף שדעתו להניח שניהם לאחר זמן יח' מותר, דאין כוון פסולת ולא שייך בזה ברי

הר. בהיה"ל שם סעיף ג' ד"ה היו לפניו, השיג על הפרמ"ג וכותב שדעת הרמב"ם היא דחייב, דזויה מלאכת בורר שבורר מין כל בפ"ע. ועיין באגלי טל מלאכת זוהר

when drying silverware, one should randomly take each piece, dry it, and put it away immediately in its place.⁶⁶ Some permit spreading pieces of silverware out on a table; once they are spread out they can be put away in any order.⁶⁷ However some prohibit this.⁶⁸

- One cannot separate soup into liquid and vegetables to store them in separate containers.⁶⁹
- After, a *shalom zachar*, if different chocolates got mixed up, one cannot separate them to store each kind in a different container.
- If parts of different toys or games are all mixed up, when putting them away, one cannot sort them out.⁷⁰

A pile of different types of *seforim* mixed together is also considered a mixture for purposes of *borer*. A large *Gemara* stands out and would not be considered part of a mixture, but different *seforim* (such as *siddurim* and *chumashim*) of approximately the same size would be subject to *borer*. If a person wants to put each one away in its place, he should read a sentence from each one and then replace it on the shelf.⁷¹

PERMITTED CASES

1. Food from Food

Since, as we have been saying, the prohibition of *borer* involves separating *p'soles*

66. סק"א אות ב' שמביא תוספתא פ"ז דשבת דבנתעברו לו פירות בפירות בורר ואוכל, אבל אם בוררן אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן חייב. ועיין באדה"ז הל' י"ט סימן ת"ק סעיף ח"י: "אין איסור בורר שיין אלא בבורר ומפריד שני מינים זה מזה או פסולת מתוך האוכל שהן כעין שני מינים". אדה"ז מחדש כאן שאיסור בורר אינה להפריד פסולת מאוכל, אלא הפרדת שני מיני אוכל, ופסולת ואוכל הם כעין שני מינים. ועפ"ז אסור לברר שני מינים על מנת להניח לאחר זמן. ועיין בשש"כ"ה פרק ג' סעיף פ"ג ואילך.

67. דאז הוא צורך ניגוב ומותר, ואח"כ כשהוא כבר בידו מניח במקומו הראוי. ועיין בשש"כ"ה שם סעיף פ"ה. ועיין שבת כהלכה פרק י"ב סעיף ק"ח. ועיין שם סעיף ק"ד שמתיר להפריד את הכלים ולהניחם על השלחן שאוכלים עליו אפי' הרבה זמן קודם הסעודה, אם מייפה ע"ז את השלחן, דחשיב לאלתר.

68. אג"מ או"ח ח"ד סימן ע"ד דיני בורר אות י"א. שבת כהלכה שם סעיף ק"ח. שש"כ"ה פרק ט' אות כ"ה בהערה פ"ה ופ"ו.

69. שבת כהלכה פרק י"ב סעיפים כ"ו וכו'.

70. שש"כ"ה פרק ט"ז סעיף ל"ה. פרק ג' סעיף ז.

71. שש"כ"ה פרק ג' סעיף צ"א. אג"מ שם אות י"ב.

from *ochel*, there are many situations in food preparation where we can avoid violating the prohibition by making sure that we are separating *ochel* from *ochel*. This can be accomplished by leaving over a significant amount of what we are separating. Since the portion we are leaving remains in the food, it has the status of *ochel*.⁷² Thus, we may remove unwanted cream from cake if we leave over a significant amount.⁷³ The same rule would apply to removing burnt portions from bread; therefore, one should cut off some of the bread, leaving some of the burnt part or removing some of the unburnt part.⁷⁴ In the case of a salad with too much lettuce, if one leaves some in the salad, then one can remove most of it since one is leaving some.⁷⁵ Partially wilted lettuce mixed in a salad, however, is considered *p'soles* by Rabbinic law, and must treated as *p'soles* mixed with *ochel*.⁷⁶

a. Pouring off liquid

We might want to pour off the liquid from coleslaw or fruit salad or pour off fat from soup. However, if one wants to prepare in advance of the meal, it is mandatory to leave a significant amount of liquid or fat with the food. Even right before the meal one should do the same thing.⁷⁷ Similarly, if we are removing fat from soup with a spoon, we must leave a significant amount, even right before the meal.⁷⁸

72. רמ"א שם סעיף ג', מג"א ס"ק ב', בדמין אחד לא שיין ברייה. אדה"ז סעיפים ד'-ה' וכו'.

73. שבת כהלכה פרק י"ב סעיף קל"ג. ועיין אדה"ז שם סעיף י"ז בשומן שצף על גבי התבשיל שאסור לערות כולו מפני שהם שני מינים. וכמ"כ הכא.

74. עיין במנח"ם ח"ה סימן ל"ח אות א' דהו כמו קולוף פירות שמורר סמוך לסעוד' דה [אכילה]. ועיין בשש"כ"ה פ"ג הערה ה' שמביא דעת המתירים וכן דעת האוס' רים, שאינו דומה לקולף, ששם אי אפשר להניע להפריד בלי לקלוף, משא"כ כאן, עיי"ש. ועיין שבת כהלכה פרק י"ב סעיף קל"ב שיש להחמיר שכלן צריך לטול ג"כ קצת מהאוכל.

75. ראה לעיל הערה 72.

76. רמ"א שם סעיף א' אדה"ז שם סעיף ד'.

77. לפי החילוק בין דעת אדה"ז בשו"ע שלו לדעתו בסידורו בנוגע להוציא זבוב עם קצת רוטב ע"י כף או לשפוך קצת רוטב עם הדבוב. האגלי"ל (במלאכת בורר ס"ג ונביאורו סק"ה אות ב' ואילך) הבין שהחילוק בין הסידור להשו"ע הוא: מהו הדבר המתברר; כמו שמשאר בידו [בהכלל] או מה שנשפך לחוץ, וכ"כ הדברי נה"מיה (או"ח ר"ס כ"א). ועיין בבדה"ש ח"ה סימן קכ"ה אות כ"ה. והו"ה חילוק בכמה דינים, כמו האם אפשר לערות את כל השומן הצף על התבשיל או לשפוך את כל המיץ מהסלאטים, או שצריכים להשאיר קצת כדי שיהי' בורר אוכל מאוכל. וראה שבת כהלכה פרק י"ב סעיף ק"ב ואילך בניגונים והערות שם ובה' ביאורים שם שמבאר זאת באופן אחר לגמרי, שבכלל מה שנשפך לחוץ זהו שם' תברר מתוך מה שנשאר בידו, אם הנשפך הוא אוכל, ורק דבוב שהוא פסולת לא חשיב כדבר המתברר, עיי"ש.

78. אדה"ז שם סעיף י"ט: שומן הצף ע"ג התבשיל אסור לערותו כולו אפילו כדי

b. Removing Solids

Similarly, after a meal one might wish to separate soup from solids in the pot for storage. If the solids are small pieces, one may pour off most of the soup, but a significant amount of soup must be left with the solids.⁷⁹ In the case of pouring off liquids, another issue arises: using a vessel. Therefore, in holding a cover slightly open on a vessel so that liquid can pour out, the following rules apply: If all of the food will be retained in the pot, it is forbidden. If the opening is large enough so that some of the food can fall out, it is permitted.⁸⁰ In all of the above cases, we are assuming that the solids or soup will be used later on *Shabbos*.⁸¹

A very large object stands out and is not perceived as part of a mixture. Therefore, the following large solids may be removed from liquid: whole pickles from a jar or eggs from a pot of water. They may even be removed to be stored away for use later on *Shabbos*.⁸²

2. Permitted Uses of Utensils

Generally, one may not remove items with a utensil. However, if one is removing items from a liquid, or dealing with something hot or greasy, a spoon or a fork may be used. In this case one is not using a special selection utensil, but rather using a utensil for convenience or to avoid getting the hands dirty. One may also use a fork to reach a place the hand cannot reach by itself⁸³ or use a knife (not a peeler) to peel a piece of fruit.⁸⁴ Obviously a pierced spoon cannot be used since this allows unwanted liquid to flow off and thus the spoon counts as a utensil designed for selection.⁸⁵

One should not let tea drip from a tea bag for any extended period.⁸⁶ The teabag

לאכול התבשיל לאתרו. ועיין קצות השולחן שם סעיף י"א.
79. אדה"ז שם סעיף י"ט. בדה"ש שם אות כ"ז. שבת כהלכה שם סעיפים כ"ב-כ"ה.
80. אג"מ אורח ח"ד סימן ע"ד דיני בורר אות א'. ועיין אדה"ז שם סעיף י"ז: "לא יהדק בפיו קשין וקסמין בחוזק מפני שדומה למשמרת".
81. אדה"ז שם סעיף י"ח: "אבל אם אינו צריך לה אסור לתרוח משבת לחלו". ועיין שבת כהלכה פרק י"ב סעיף י"א וביצוינים וביאור ד* שם שמאריך בהו.
82. שביית השבת מלאכת בורר סק"ח, מובא בדה"ש שם אות י"ד.
83. בדיק שם. אג"מ אורח ח"ד סימן קכ"ד. ששכ"ה פ"ג סעיף מ"ט ובהערה קמ"א. עיי"ש. מנח"י ח"א סימן ע"ו.
84. אג"מ שם. ועיין אג"ל שם מלאכת בורר סעיף ו'.
85. דהוי כלי המיוחד לסינון שאסור.
86. סימן ש"ט סעיף י"ד. אדה"ז שם סעיף ח"י. בדה"ש שם אות כ"א (דף מ"ה

may be removed with a spoon.⁸⁷ Moreover, making tea on *Shabbos* can involve other *melachos*. Therefore; many houses prepare tea essence before *Shabbos*.

3. Things Merely in the Way

If an object one wants is under items one does not want (i.e. beans covered by a piece of meat, or clothes in the bottom of the drawer), one is allowed to move the unwanted items to the side and then take what is wanted. Even if one does not know exactly where the wanted item is, one can remove items in the way to get to it. The items on top are not being moved to remove them from a mixture—they are simply in the way. Thus, if it is not possible to move them to the side, one may simply remove them. This is analogous to the fact that one is allowed to remove a peel.⁸⁸

Therefore, if a person goes to a *Shalom Zachar* and his coat ends up under a pile of other coats, even if he does not know where it is, he is allowed to remove the coats on top to look for it.

MERAKEID

Merakeid means sifting or straining. In the *Mishkan* they would use dyes to color the hangings and the priestly garments.⁸⁹ They would crush the herbs for the dyes, sift them, and then cook the resulting powder with water. Others learn that the *merakeid* of the *Mishkan* was sifting flour for *menachos*⁹⁰—

סוף ע"א ואילך) הביא מהשביית שבת סק"ט: כששופכין בשבת הטייא מהכלי.
יש אשר בכוף שופכין גם טיפין וטיפין והו"ל לאסור משום בורר. ועיין ששכ"ה שם סעיף ס"ד. ועיין במנח"י ח"ד סימן צ"ט אות ב' דאסור.
87. דכיון שהוא עומד בפני עצמו אין בה בורר, כדלעיל הערה 82 ועיין ששכ"ה שם סעיף ס"ד.
88. עיין במסגרת השלחן סימן פ' סעיף ט"ז בהגהה, שאם מונחים בגדים זע"ז מותר להסי' העליון כדי ליטול התחתון, כמו קילוף פרי כדי לאכול מיד. וכ"כ בכף החיים סימן ש"ט אות כ"ה. וכן כתב המשנ"ב סימן ש"ט ס"ק ט"ו וביבליה"ם ד"ה לאכול מיד. בשביית השבת מלאכת בורר ס"ק י"ג כתב שזהו רק כשהוא יודע מקומו של התחתון, אבל אם אינו יודע מקומו והכל בעירובו אסור משום בורר. בהדה"ש שם סימן קכ"ה אות מ"ז מתייר, ואחד ההסברים שלו הוא דכיון שאינו מוציא את הבגדים לחוץ רק מסלקן לצדדים אין זה בורר. וכ"כ בשבת כ"ה לכה פ"ב סצ"ו.
89. משנה שבת דף ע"ג ע"א דאיאק דרמאי לה חשיב לה לאב מלאכה בורר. כל מילתא דהויא במשכן אע"ג דאיאק דרמאי לה חשיב לה לאב מלאכה (גמ' שם דף ע"ג ע"ג סעי' ב' ואילך). שישת רש"י (במשנה שם ד"ה האופה. ועיין ג"כ פרש"י ד"ה סדורא דפת שם דף ע"ד ע"ב) שהמלאכות של "סידורא דפת" היו בשביל ביטול הס' ממנים. ועיין אדה"ז סימן ש"י"ח סעיף ד' וסימן ש"ט סעיף א', שהביא דעת רש"י בנוגע לביטול ובורר.
90. דעת רב האי גאון, מובא באגלי בתפתיחה אות א' ס"ק ה. עיי"ש.

meal offerings, *lechem hapanim*, etc.—to remove the bran from the flour. The *Shulchan Aruch* discusses *borer* and *merakeid* in the same section because of the similarity, but actually they are two separate *melachos*.

Merakeid is similar to *borer* in that it separates unwanted material from food. *Borer* is done by hand, while *merakeid* is done with a vessel.⁹¹ If the unwanted material stays on top and the food falls out, this is *marakeid*.⁹² If the food stays on top, for instance when one strains spaghetti in a colander, this is *borer*.⁹³ Straining wine to remove the sediment is *merakeid* from a certain standpoint because the *p'soles* remains behind and the food comes out. There is an opinion in the *Gemara* that it is more like *borer* because one does not shake the strainer as one would do with a sifter.⁹⁴ If the wine is useable as is, and one wants to merely improve it, straining is permitted.⁹⁵ However, straining the orange juice to remove the pulp because one does not want it is prohibited.⁹⁶

A water filter on a faucet can be used on *Shabbos* if you can drink the water otherwise and there is no concern of electricity use.⁹⁷ If there is a *kashrus* concern of creatures in the water or the water is undrinkable otherwise, then there is a problem of *merakeid*.⁹⁸ Most faucets have a filter called an aerator. While it is similar to a strainer, there is generally no problem, however, since the water is useable without it.⁹⁹

A salt-shaker containing pieces of rice

91. ועיין אדה"ז הל' י"ט סימן תקנ"ו סעיף ג' ואגלי טל מלאכת מרקד סעיף א', שמרקד הוא בורר אוכל מתוך הפסולת ע"י נפה או כברה.

92. שבת דף קל"ח ע"א דרכו של מרקד פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה". ועיין אגלי טל שם שמארץ בהז.

93. רש"י שבת שם ד"ה דגוטל, שמרקד לא דמי לבורר, שבבורר טקנית הפסולת למטה. שביתת השבת הל' זוהר בורר מרקד סעיף ב'. ועיין באגלי טל מלאכת זוהר ובביאורו אות א' ואיך, שמארץ בהחלוקים בין שלשה מלאכות אלו.

94. שבת שם מחלוקת בין רבה ור"ז אי מתרינין ביה משום בורר או משום מרקד. ועיין רמב"ם הל' שבת פ"ח ה"א ואדה"ז סימן שי"ט סעיף י"ב שמביאים ב' הדי' עות. ועיין ביה"ל סימן שי"ט סעיף ט' ד"ה משמרת, שמסביר דעת רבה למה משמר חיוב משום בורר ולא משום מרקד, עי"ש.

95. סימן שי"ט סעיף י'. אדה"ז שם סעיף י"ג.

96. עיין אג"מ אור"ח ה"ד סימן ע"ד דיני בורר אות ג' (שיש להחריד כשאניו איסט"נ).

97. סימן שי"ט סעיף י'. אדה"ז שם סעיף י"ג.

98. אדה"ז שם סעיף כ"ג.

99. עיין אדה"ז הלכות י"ט סימן תקנ"ו סעיף ג' שאם מרקד קמח בפעם הב' ביו"ט כדי שיהיה הפת נאה מותר, עי"ש. ועיין בסימן שי"ט סעיף י'. אדה"ז שם סעיף י"ג.

to remove the moisture should not be used on *Shabbos* because one does not want the rice in his food and the salt-shaker essentially separates different types.¹⁰⁰ A sprinkler for sugar that only acts to scatter the sugar evenly is permitted.¹⁰¹

What if a tea-kettle or coffee-maker has a strainer at the spout? When one starts pouring there is no problem because the sediment stays in the bottom of the pot. Once the last drops are coming out, one has to stop because one is separating the coffee from the grounds and the tea from the leaves.¹⁰²

In *merakeid* immediate use is not a criterion since there is no concept of *derech achila*.¹⁰³

REVIEW

The prohibition of *borer* involves improving a mixture by removing unwanted matter. *Borer* (selecting) can also apply to mixtures of non-food items. The terms "*ochel*" and "*p'soles*" thus have extended meanings, and *ochel* is anything intended for immediate use, whether food intended to be eaten or clothes to be worn. *P'soles* is not only waste matter, but any item which is not to be used at this time. *Ochel* may be taken from *p'soles* for immediate use by hand, but not to be stored for later in the day.

Things lying on a platter side by side are not considered a mixture for purposes of *borer*. *Borer* can involve three factors: what one selects (*ochel* from *p'soles* or *p'soles* from *ochel*), when one is going to use the thing selected (for this meal or later), and with what one is selecting (with a tool or by hand). In a

100. ששכ"ח פרק ג' סעיף ס"ו ובהע"ש. וראה שבת כהלכה פרק י"ד סעיף מ"ד ובציונים שם.

101. עיין אדה"ז סימן תקנ"ו סעיף ג' דכשהכל יוצא מהנפה ואין שם פסולת מותר. ואם נשארו גושי סוכר ג' מותר, עיין ששכ"ח פרק ג' סעיף ס"ו דגושי מלח שנ' שארו בממליחה (salt-shaker) מותר להשתמש בה. וראה שבת כהלכה פרק י"ד סעיף מ"ג.

102. עי"ש סימן שי"ט סעיף י"ד, אדה"ז שם סעיף י"ח: מותר לערות בנחת מכלי לתבירו... ובלבד שיהיה כשפיסק הקילוח ומתחילין לירד ניצוצות קטנות... אזי יפסיק.

ועיין בפסקי דינים להצ"צ א"ח סימן שי"ט דף י"ג ע"ב ד"ה ב"ט"ז דכיון שישוק המשקה ונשאר משקה טוב עם הפסולת ה"ז בורר אוכל מאוכל, עי"ש. ועיין בשבת כהלכה פרק י"ד סעיף ל"ג ובציונים שם.

103. משנ"ב סימן שי"ט ס"ק א' (מהב"ב בשם הפוסקים). ועיין בספר ל"ט מלאכות להר"ר דוד רביאיט, במגדל דוד בהערות על הל' מרקד הערה 8, למה אין היתר לרקד סמך לסעודה כמו בדיני בורר.

salad or a mixture of vegetables, what one wants to eat is *ochel* and what one does not want to eat is *p'soles*. If there is too much of a certain item, for instance lettuce, and one is taking some and leaving a substantial amount, there is no *borer*. The same is true if a dish has too much sauce or dressing and one removes some, and leaves some. This is considered separating *ochel* from *ochel*—food from food. But if the lettuce is somewhat wilted, then it is considered *p'soles*.

A mixture of food would not only involve two different kinds of food—there could be examples of types of the same food but serving a different purpose or of a different taste or color—for instance, *matzah* mixed with *matzah* meal or sugar cubes and powdered sugar in the same bowl.

In the case of the sugar, one can take the sugar cubes out of the powdered sugar to use them right away because the cubes are the *ochel*. The powder, since it has different use and one does not want to use it now, is considered *p'soles*. The various permissible uses discussed in this chapter only apply if the food is going to be used on *Shabbos*.

A fish dish containing two different types of fish is considered a mixture and the laws of *borer* apply. The same is true of a basket containing socks of different colors.

Peeling is permitted since it is a normal part of eating, but it has to be done right before the meal. Peeling may be done with a knife but not a peeler.

Things which are merely in the way, such as potatoes covering a piece of meat in a *cholent* or a jacket covering socks, can be moved out of the way. (To remove something from *cholent* one must take the pot off the fire and determine that the item to be removed is fully cooked.)

Sorting, even when the items are to be put away for later use on *Shabbos*, is prohibited as *borer*.

QUESTIONS & ANSWERS

Q: What are *ochel* and *p'soles*?

A: *Ochel* is any type of food which one is going to use for this meal or clothes which one is going to wear now. *P'soles* is not only waste matter, but any different type of food or garments, etc., which are not going to be used at this meal or time.

Q: What is a 'different' type?

A: Apples and oranges, for example, or two types of fish or marble cake and honey cake. Even roast chicken and boiled chicken or cooked carp and baked carp are considered two different types of food. Blue socks and red socks are considered two types also.

Q: Does a platter of different foods present a problem of *borer*?

A: If the foods are separated on the platter, no.

Q: How can one remove a fly from soup? Isn't that *borer*?

A: If a fly or another undesirable thing falls into soup, one must pour off some of the soup with the fly directly from the bowl and not use a spoon at all. One may

blow the fly to the edge of the bowl and then pour it off.

Q: If the mixed items are different sizes, can one select? For example: raisins from whole cashews, *cholent* with beans and potatoes, etc.

A: No.

Q: If mixed cashews, whole and pieces, are available and one wished to serve only the whole or only the pieces, may one remove the unwanted type?

A: Yes. This is because they are the same thing with only a difference in size. (Ground almonds, as mentioned above, are a different type.)

Q: If one has a mixture of different types of fish and wants to use one for *Shabbos* lunch and one for *Shalosh Seudos*, does it make a difference what one selects?

A: Yes. What one uses now is considered *ochel* and what one is putting away for later is considered *p'soles*.

Q: What is considered "right away?"

A: Immediately prior to use. When pre-

paring a meal, for example, “right away” is the amount of time for a person to prepare the meal and complete preparations right before the meal is to be served.

Q: May one take *ochel* from *p’soles* with a spoon or a fork?

A: For things which can be done by hand no utensil can be used. However, if it is liquid, or hot or cold, or greasy, etc., a spoon or a fork may be used; obviously a pierced spoon can’t be used.

Q: Does one need to be careful about *borer* when one wishes to eat two types of food at one meal, first eating one and then the other?

A: No.

Q: When serving coleslaw or fruit salad, can one pour off the liquid or can one pour off fat from soup?

A: Yes. One should leave some significant liquid or fat.

Q: When pouring off liquid may one hold the cover tight to the vessel?

A: No. One must leave at least a small opening so it is possible for some food to fall out also.

Q: In the case of whole pickles or olives in a jar, do the pickles and the liquid constitute a mixture for *borer* purposes. What about eggs in a pot of water?

A: No. Since the eggs and pickles stand out, they are considered already separated.

Q: After a meal may one separate soup from solids in the pot for storage?

A: No. Sorting is *borer*.

Q: May one skim off fat from soup before serving it?

A: Most of the fat may be skimmed off, but some of the fat must be left on the soup.

Q: If the desired object is under unwanted items (one wants the beans, but they are under the meat, or clothes are in the

bottom of the drawer) how does one take out the desired items?

A: Preferably move the other items to the side, and then take what is wanted. If this is not possible one may remove the things on top to get to the bottom.

Q: May one remove a tea bag from the cup of tea?

A: Yes, preferably with a spoon. Note: Making tea on *Shabbos* can involve many *melachos*.

Tea essence should be prepared before *Shabbos*.

Q: How should one eat fish with many extremely small bones on *Shabbos*?

A: Remove the small bones as you eat or right before the meal.

Q: May one remove the pit from a peach or plum, etc.?

A: Yes, as one eats .

Q: How can one peel fruits on *Shabbos*?

A: A knife should be used rather than a peeler and right before the meal.

Q: When can one peel eggs to make egg salad?

A: Right before the meal (Be careful since the egg shells are *muktzah*).

Q: May one put a pile of silverware, after drying, in the correct compartments in a drawer?

A: No, sorting is prohibited.

Q: While drying the silverware, can I put each piece in its compartment?

A: Yes, after drying each piece, put it away immediately in its compartment.

Q: Can nuts be cracked on *Shabbos*?

A: The Alter Rebbe says one should refrain from doing it since it is almost impossible that small piece of shell should not fall into the mixture of nuts and it is very hard not to remove the shell from the nuts and violate the prohibition of *borer*.

